

майже всюди розділяє пороки суспільства, в якому обертається, і в той же час виявляє зневагу до нього і заявляє себе безпощадним цинізом. На відміну від більшості попередніх творів Байрона, що стояли більш-менш далеко від найближчої сучасності, що зображали порівняно вузьке коло емоцій і найменше реалістичних, в поемі про Дон Жуана знаходимо вже ряд побутових картин, звернення до простих явищ життя, безпосереднє зіткнення поета з вельми багатьма сторонами сучасності і дійсності, з радощами і бідами життя, з соціальним та політичним ладом. Байрон при цьому мав на увазі не стільки окреслення самого Жуана, скільки упереджене зображення осіб, з якими стикався останній, між іншим – і учасниць його любовних пригод. І за веселим і жартівливим тоном "Дон Жуана" ховалася колишня туга поета, невдоволення світом і протест, сумно з людей ", як назвала одного разу Байрона його дружина, проти підвалин суспільного і політичного життя, що обмежували вільний розвиток особистості. Дон Жуан Байрона – не безжурний гультай і грішник доби Відродження, яким був іспанський прототип цієї особистості і почасти Мольєрівський знімок. Ні, це герой, також омріяний в душі самого поета, викоханий хворобливою чутливістю, скорботним скептицизмом, і разом син свого часу, англійського суспільства часу Георга III. Це був також частково двійник поета, відображаючий відношення останнього до світу і випробовував ту саму глибоку моральну хворобу, яка з'їдає самого поета і породжує вибухи його сміху. Ця хвороба розвинулася в будинок Жуана приблизно так само, як і в його поета [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Дашкевич Н. Поема Байрона про Дон Жуана (передмова)/ Критична стаття URL: <http://ino-lit.ru/lit/text/Byron-334/don-zhuan-dashkevich-6029.htm>
2. Енциклопедія «Світ Шекспіра» / під ред. Н. В. Захарова, Б. Н. Гайдина. Байрон Джордж Гордон Ноэл URL: <http://www.world-shake.ru/ru/Encyclopaedia/4189.html>
3. Копанєва Т. І. Нові грані вічного образу Дон Жуана в однойменній комедії Мольєра / Курсова робота Кіров 2010р. URL: https://studentlib.com/chitat/diplom-124792-novye_grani_vechnogo_obraza_don_zhuana_v_odnoimennoy_komedii_molera.html.
4. Ольга Верник «Моя мрія – пихата і проста»: традиції та новаторство в Дон Жуана Н. С. Гумільова. 2003 р URL: <https://gumilev.ru/author/395/>.
5. Goldlit. «Дон-Жуан», аналіз поеми Байрона /Літературна критика, твори, Короткий зміст, біографії письменників. 2009-2020р.р. URL: <https://goldlit.ru/byron/1356-don-huan-analiz>

Бугайчук К. Ю.

група СОА–18–1 (Хмельницький національний університет)
Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент Рогольська О. О.

ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ У ТРАГЕДІЇ Й. В. ГЕТЕ «ФАУСТ»

Трагедія Гете «Фауст» є унікальним твором, який на поверхню читацького сприйняття піднімає не тільки вічні філософські питання, а й деякі суспільні та наукові проблеми того часу. У своєму творі автор критикує недалеке тогочасне суспільство, що жило лише насолодою, лицемірством, підлабузництвом. Серед чисельних проблем порушених автором у творі, нашу увагу привернула проблема морального вибору. Головний герой філософської трагедії у віршах – доктор Фауст – втілює громадські мрії свого часу про всеосяжне пізнання світу. Це людина з жагою до життя, яка присвятила все своє життя науці. Фауст вивчав філософію, право, медицину, богослов'я, мав прихильність та повагу в суспільстві. Гете створив свого Фауста як людину, що чує заклик життя, заклик нової епохи, але ще не може позбутися кайданів минулого [1; с. 54].

Відповідно з ідеями Йоганна Гете, Фауст – людина діла. Навіть перекладаючи на німецьку мову Біблію, він, не погоджуючись із знаменитою фразою: «На початку було Слово», уточнює: «На початку було Діло». Мефістофель – не просто спокусник і антипод Фауста. Він

філософ-скептик з блискучим критичним розумом, моральне випробування Фауста. Мефістофель дотепний і надокучливий, він чітко відрізняється від звичайного, на перший погляд, релігійного персонажа. Гете вклав у уста Мефістофеля чимало своїх думок, і той, як і Фауст, став носієм ідей німецького романтизму та Просвітництва [2; с. 44].

Вперше головний герой опиняється перед вибором, коли Мефістофель, перетворившись на пса, проникає до його кімнати і пропонує свої «послуги». Фауст укладає договір з чортом не заради порожніх розваг, а заради вищого пізнання. Він бажає випробувати все, дізнатися про щастя і горе, пізнати сенс життя:

*«...Що хочеш ти, нещасний чорте, дати?
Чи можеш ти стремління ті узнати,
Що їх плекає дух людський?..» [3; с. 55].*

Мефістофель дає Фаусту можливість «скуштувати» всі земні блага, щоб той зміг забути про свою жагу до пізнання. Він впевнений, що зможе повернути Фауста на сторону зла і забрати його «чисту» душу:

*«...Та він не ваш, я ладен закладатись!
Дозвольте лиш за нього взятись,
І піде він за мною вслід» [3; с. 12].*

Чорт показує Фаустові всі принади звичайного життя: гулянки, алкоголь, танці. Але перша ж спроба схилити його на темну сторону виявляється невдалою:

*«...До того я не звик, і краще не чіпати
Мені ні сапи, на лопати;
Не по мені вузьке життя» [3; с. 82].*

Він ставить його перед головною спокусою – любов'ю до жінки. Спокуса, яку придумав для Фауста кульгавий чорт, має ім'я – Маргарита. Їй п'ятнадцятий рік, вона проста, чиста дівчина. Побачивши її на вулиці, Фауст спалахує до неї шаленою пристрастю. Його манить ця юна простолюдинка, можливо, від того, що з нею він знаходить відчуття краси і добра, до яких раніше прагнув, але тут він змушений просити допомоги в чорта:

*«...Ось тобі слово моє тверде:
Як те дівчатко молоде
Цю ніч мені на руки не впаде,
То опівночі ми мусим розстатись» [3; с. 93].*

Любов дарує їм блаженство, але вона ж стає причиною нещастя.

Бідна дівчина йде на злочин: оминаючи людського засудження, вона втопила новонароджену дитину. Дізнавшись про все, Фауст намагається допомогти Маргариті і разом з Мефістофелем проникає у в'язницю. Але Маргарита відмовляється слідувати за ним. Віддавши перевагу смерті, а не втечі разом з дияволом, Гретхен врятувала свою душу:

*«...Суд Божий буде мене судить!
(голос з неба)
Врятована!» [3; с. 172].*

Наступним випробуванням на життєвому шляху Фауста стало кохання до прекрасної Гелени, за якою він готовий йти на край світу, мандрувати країнами, аби лише знайти її:

*«...Де, де вона? Сказать іще несила...
Коли її земля ця не носила,
Коли її ця хвиля не гойдала,
То в цім повітрі річ її звучала!..» [3; с. 258].*

Нарешті, після довгих блукань світом та пошуків коханої, він отримує бажане. Але й тут лише розчарування. Легендарна героїня – це всього тільки міф, лише тінь минулих літ. Вона вийшла з Аїда, вона туди і повернулася вслід за померлим сином, а Фауста залишила його часу і його епосі:

*«...Немов про мене древнє слово сказано:
З красою щастя довго не вживається.*

*Життя й кохання ниті розриваються,
І з тим, і з тим прощаюсь я, сумуючи.
Востаннє, друже, міцно обнімімося...
Прийми мене, о Персефоно, з отроком!» [3; с. 355].*

Переживши горе, Фауст з Мефістофелем рушають далі в путь, але і тут не обійшлося без пригод. На Цісаря, якому вони раніше «допомогли», новий самопроголошений імператор йде війною. Фауст розуміє, що без чар ця битва стане для молодика останньою, тому він ще раз звертається до чорта, заради спасіння невинних душ:

*«...Ти діяв скрізь – і тут подій.
Візьми на штуки й виграй бій» [3; с. 367].*

Однак, герой трагедії, незважаючи на усі чортові спокуси, постійну потребу вибору, не втратив своїх добрих намірів. Грішить і помиляється, але знаходить в собі сили визнавати свої помилки і намагатися їх виправляти:

*«...Коли б зумів я магію прогнать,
Забуть химери чарів і залять
І сам на сам бороть природи гарт –
Людиною б і справді бути варт» [3; с. 406].*

Герой Гете доживає до ста років. Він сліпне і опиняється в повній темряві. Але навіть сліпий і немічний, він намагається здійснити свою мрію: побудувати для людей гроблю:

*«...Ще встигну я здійснить великий задум –
Усе рішає слово владаря.
До праці, люди, шарварком умілим!
Сміливу мисль явить чудовим ділом!..» [3; с. 409].*

Чуючи дзенькіт лопат будівельників, Фауст уявляє собі картину багатой, щасливої та процвітаючої країни, де живе «народ вільний в вільному краю». Фауст до останнього хоче насолодитись кожною хвилиною життя, навіть готовий зупинити час, аби досхочу натішитися моментом. І він встигає вимовити свої останні слова, які не потішили вухо Мефістофеля:

*«...Ніяка вічність не поглине
Мої діла, мої труди!
Провидячи те щасне майбуття,
Кушаю я найвищу мить життя» [3; с. 412].*

Не зважаючи на те, що Фауст мав діло з чортом, він досі залишається в прихильності Бога, який застерігав чорта ще до початку їхньої «дружби»:

«Хто йде вперед, той завше блудить» [3; с. 12].

Мабуть, і врятовується Фауст саме тому, що його життя пройшло в пошуках. Саме тому, що його дії – це дії, які несуть людям свободу і добро, а разом збагачують духовний світ героя і дають змогу наблизитися до істини життя:

*«...Невже я скарб такий втеряти мушу –
Запродану мені високу душу
Що лестками ви в мене відняли!?» [3; с. 420].*

Протистояння двох головних героїв закінчується перемогою Фауста. Шукач істини не став здобиччю темних сил і вірно вирішив проблему вибору. Неспокійна думка Фауста та його прагнення злилися з пошуками людства, з рухом до світла, добра та істини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникст А. А. Гете и Фауст: от замысла к свершению / А. А. Аникст. – Москва : Книга, 1983. – 270 с.
2. Волгина Е. И. Творчество Гете 90-х годов XVIII в. / Е. И. Волгина. – Куйбышев : Куйбыш. пед. ин-та, 1975. – 120 с
3. Гете Й. В. Фауст : трагедія / Й. В. Гете ; пер. з нім. Миколи Лукаша. – Київ : Знання, 2019. – 431 с.